

Az úri jogok átengedéséért azonban magas árat szabott meg a siklói uraság. Az örökváltás díja 161 ezer forint volt ezüstpénzben, melyből 71 ezer forintot számolt a földesúr a regálék, 90 ezer forintot pedig a regálékon kívüli javadalmak megváltására. Mindezt a városnak 15 év alatt kellett megfizetnie. A 15 éven belüli tartozó összegért 6 %-os kamatot számított az uraság, és különböző szankciók voltak a nem fizetés esetére. A szerződést aláírta Nagy Károly tudós, akadémiai tag, Batthyány Kázmér barátja, ellenjegyezte Popovits György a város bírójá, tizenkét városi esküdt, a városi szószóló, valamint 144 városi polgár. A szerződési feltételekből kiszámítható, hogy a siklói jobbágyok önálló paraszttá, polgárrá válásukért telkenként átlagosan 1025 forintot, ha az egyházi tized megváltását is számoljuk, akkor 1028 forintot fizettek fejenként. A földesúrával kötött szerződés aláírása után nem sokkal 1847. június 20-án Siklós város előjárósága még egy szerződést írt alá, mégpedig a siklói „újpolgárokkal”, akik Mária Terézia óta cigány nemzetiségűek. Eszerint 53 siklói cigány család megválthatta úrbéli szolgáltatásait.

Gróf Batthyány Kázmér örökváltás-szerződéseinek teljesítését megzavarták az 1848–49-es forradalom és szabadságharc eseményei. A siklói uradalom községgel kötött szerződéseinek tartalma nem elégítette ki a jobbágyokat, és a siklói uradalom településeinek – Szaporca, Csehi, Drávaszabolcs, Palkonya, Tésenfa, Ipacsfa, Kovácshida – panasza, zúgolódásai a legelők szűk volta, a dézsmafizetés, a kereskedés akadályozása miatt a Munkácsi Albert református lelkész vezette dél-baranyai parasztmozgalmakhoz vezettek. A Dráva menti és Siklós környéki nép Drávacsepelyen nem Batthyány Kázmért, hanem Táncsics Mihályt szavazták meg népképviselőjükknek.

Siklós város sem volt elégedett örökváltás-szerződésének feltételeivel. A város 1849-ben többször tárgyalt a siklói uradalom tisztjeivel a regálék visszaadásáról, mert azokat túl terhesnek találta. Az uradalom azonban nem engedett. Az uradalmi főtiszt az 1849. március 20-án kelt jegyzőkönyvben vázolta a nagybirtok és a mezőváros közti gondokat. Eszerint „a magyar hazában a politikai és jogi viszonyok bizonytalanná váltak..., az örökváltás szerződés végrehajtásában is nehézségek támadtak..., a fizetési elmaradások és bonyolódások miatt és ellenére a két fél újra megegyezését fejezte ki”.

Utójátéka is volt a siklói örökváltás-szerződésnek. Még egy nagyobb, 4520 négyszögöles területet, valamint 30 ezer forintra értékelt szőlődézmát is meg kellett váltaniuk a siklóiaknak. A vitás területet a pécsi úrbéri törvényszék 1859-ben „községi jószágként” nyilvánította. Végül is az egész ügylet a volt jobbágyoknak nemhogy 161, hanem majdnem 200 ezer forintjukba került. Az eredeti örökváltás-szerződést a pénzügyi hatóság utasítására a siklói előjáróság uradalmi egyetértséssel módosította, az egyezséget a Baranya megyei, majd a legfelső úrbéri törvényszék 1859-ben megerősítette.

Szabad paraszttá, polgárrá csak 12 évvel az örökváltás-szerződésük megkötése után válhattak a siklói lakosok, akik ekkor már jó érzéssel emlékezhetek vissza egykori földesurukra, gróf Batthyány Kázmérra.

Rozs András

Aranymosás a Dráván és a Murán

Megbízható forrásokból, korabeli oklevelekből tudjuk, hogy fejedelmeink, királyaink igényt tartottak a Kárpát-medence egész területén mind a bányászott, mint pedig a mosott aranyra. Később a Habsburgok sem hagyták elveszni ezt az aranyat. Tudták ők jól már régtől fogva, hogy a magyarországi folyóvizek közül a Dráva és a Mura sem csupán kavicsot és homokot rak le a partjain, zátonyain. Ahogyan a horvát aranyászok is mondogatják mindmáig: „*Drava i Mura talozi ne samo sljuna i pijesak!*”

Az aranymosás kezdeteit illetően a magyar nyelvű szakirodalom a római hódítás korába nyúl vissza, de konkrétan a Dráván és a Murán folytatott aranymosásról a honfoglalástól egészen a XVI. századig nincsen írásos anyag, mely ezt részletesebben tárgyalná, egyetlen kivétel. Ekkor jelenik meg először az itteni aranymosás történetében a nekünk magyaroknak és a

horvátoknak, a vendeknek egyaránt oly drága két név, Mátyás király és a Zrínyiek neve, pontosan 1463. február 21-én, mégpedig horvát nyelven. Ekkor engedi meg királyunk Zrínyi Péternek, hogy birtoka területén kitermelhesse az aranyat, ezüstöt, ólmot és más érceket.¹ Egy másik horvát nyelvű utalás szerint, amikor 1553-ban a Zrínyiek birtokába került a Muraköz, ott már foglalkoztak aranyosással. A harmadik – ugyancsak horvát nyelvű anyag – 1670-ben említi a Zrínyiek mosott aranyát.

A hazai levéltárban is ebből a korból való az írásos, magyar nyelvű anyag. 1581. április 22-én Károly főherceg Grázból ír Batthyány Boldizsárnak a Mura és a Dráva folyókon űzött aranyosás tárgyában.

Takáts Sándor könyvében olvashatjuk a következőket: 1691. július 4-én Zrínyi Ádám a Mura partjára telepített hajdúk és szabad huszárok ügyében külön szerződést kötött a fiskuszóságok igazgatójával és Zala megye magisztrátusával. A szerződésben a következő tilalmazás is szerepel: „... A telepéseknek fácánra és madárra vadászniok, a Murában, Drávában és a Themabá-ban aranyat mosniok nem szabad...”²

Az itteni aranyosás későbbi időszakáról már több írásos adatunk van. Akárcsak a Kárpát-medence egészében, főként Mária Terézia kora bővelkedik ilyen anyagokban.

Nagy István munkájából idézem a következő sorokat: „... az 1740-es évek háborús pénzügyi válsága idején... járulékos (egyébként fontos!) teendővel, az aranyosás és a kincstári aranybevéltés ügyével bővült a harmincadszervezet munkája... Az aranytermelésből eredő jövedelmek növelése végett 1747-ben az aranyosás és-bevéltés ügyét... Weidinger Ferenc harmincadigazgatóra bízta. Feladatává tették az aranytermelés jobb megszervezését, előmozdítását. Az aranyosás és -bevéltés ügyeit az aranylelőhelyek közelében levő vidéki kamarai tisztviselőknek az ő irányításával és ellenőrzésével kellett intézniük... Az aranybevéltéssel megbízott kamarai tisztviselőknek a beváltott aranyat a pozsonyi főpénztárba kellett... felküldeniük az aranyosás legfőbb irányítását Magyarországon... csak 1749-ben utalták át a magyar kamara szorosabb felügyelete alá...”³

Ennek az ősi mesterségnek hazai múltja nagyrészt feledésbe merült, de azért mindmáig sok mindenről árulkodnak a helynevek is, mint például a Zlaticica völgyében Zlatár község neve. A szláv nyelvekben ugyanis a „zlato” szó aranyat jelent. A „zlatar” eredeti jelentése ugyan aranyműves volt, de később ez már inkább „aranyászt, aranyosót” jelentett csakúgy, mint a „sperac, ispirac zlata”. Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képen című hatalmas munkában már inkább csak utalnak erre az egykori szerzők⁴: „... Felső-Zagorje fő helye az élénk Zlatár (Aranyász) község, a Zlaticica patak termékeny völgyében. De természeti kincsekben is gazdag Zlatár vidéke (a járásnak is névadója volt a község). A talaj különféle földtani rétegek változatos összetételéből áll a dús lelőhelye a hasznos ásványoknak...” A helységnevből is nyilvánvaló, hogy ott valamikor aranyosással is foglalkoztak. Egy 1772-es horvát dokumentumban is említik a folyami aranyosást.

Dragutin Feletar⁵ dolgozatában említi az aranyász céhet és Mária Terézia aranyosással foglalkozó pátenslevelét. Ez utóbbival kapcsolatban a következő néhány sor olvasható az Alsólendvai Hírlapban: „... A Mura és a Dráva folyókban régi idő óta mosnak aranyat. A két folyó mentén lakó vend és horvát (és magyar!) népnek Mária Teréziától kapott oklevele van, melyben a királynő privilégiumot ad nekik aranyosásra... A mosás Vas megyében kezdődik, és Zala, Somogy megyében folytatódik...”

Ennek a sokat emlegetett latin nyelvű oklevélnek – Mária Terézia ügynevezett „nagy pátenslevelének” – néhány fontosabb részletét ismertetem itt magyar fordításban.⁶ „... Miután köztudomású dolog, hogy nem csupán a Duna, továbbá a Dráva és Száva, hanem más Magyar-, Hor-

¹ *Kišpatić–Tučan*: Slike iz rudstvi. Matica Hrvatska. Zágráb 1914. 55. old.

² *Takáts Sándor*: Régi magyar kapitányok és generálisok. 1922. 361. old.

³ *Nagy István*: A Magyar Kamara 1686–1848. Bp. 1971. 125. old.

⁴ *Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képen*. Horvát-Szlavonország. Budapest, 1901. 8.k. 431. old.

⁵ *Dragutin Feletar*: Zlatari i splavari na Dravi. Podravski zbornik. 1976. Koprivnica. 121. old.

⁶ *Golub János*: Muraközi aranyosók. Néprajzi Értesítő. Bp. 1903. 10. sz. 201–210. old.

vát- és Szlavónországunkban levő folyók és patakok iszapjukban aranyat hordanak, már ez előtt is (például 1747-ben) kegyelmesen intézkedtünk az ilyen, víz és iszap alá rejtett kincsek felkutatása iránt, amelyek a rájuk fordított munka hiányában – saját természetük szerint – haszon nélkül elvesznek; elrendeltük ennél fogva, hogy nemcsak a fent elősorolt országok közvetlen uralma alá tartozó kincstári birtokainkon, hanem a magánuradalom területén is, ahol erre kedvező alkalmi kínálkozik, aranymosás kezdődjék...” “... egyebekben tilalmazni óhajtjuk, hogy a földesurak, vagy bárki más, az aranymosóktól aranyat beváltson, vagy saját szükségletének ürügye alatt azt megtartani merészkedjék...” “... nem szabad bárkinek is a pátenstlevelel ellátott és megbízott aranymosókat bármi adóval is terhelni, még kevésbé szabad őket a mosott aranykamrai hivatalokba való beszolgáltatásában gátolni, vagy bármi módon, bármi címen zavarni, vagy zavartatni, sőt inkább nekik e tekintetben minden szükséges segítség nyújtassék és akik őket ebben gátolnák, azok ellen, mint a királyi jövedelem csonkítóit ellen, eljárás indítassék... ezen jog tehát a jelen levél felmutatása mellett (minden igazi aranyász vagy aranyászcsoport rendelkezett ilyen névre szóló mosási engedéllyel – NLE) a földesurakkal vagy azok tisztartóival szemben gyakorolható legyen...”

A pátenstlevél idézett részeiből, tényeiből, s nem utolsó sorban a hangvételéből még a leg-hitetlenebb olvasó is kiérezheti, milyen nagy fontosságot tulajdonított annak a – bizonyára nagyon is jelentős mennyiségű – mosott aranyhoz az a gyakorlati gondolkodású királynő, akinek birodalmában voltak Európa leggazdagabb aranybányái (és ezüstbányái!) is.

Golub János plébános (Muravid) írja többek között – még a XX. század legelején: „... Kétségtelenül biztatólag hatott mindenkor a muraközi aranyászokra, hogy az ő aranyukat a királyi »szabadalom levél« legdrágábbnak mondja ki az aranyban oly gazdag Kárpát-medencében. A fenti osztályozás magyarázata abban keresendő, hogy a mosott arany, származási helye szerint, nem egyformán tiszta, hanem több-kevesebb ezüstöt tartalmaz, ami abszolút értékét csökkenti. Különbözik a drávai (és murai) mosott aranyhoz jó híre, hogy legtisztább az e nemű termékek között, régidőktől van alapítva...”

Akkor ugyanis a murais és a drávai arany latjáért 14 forint, 45 krajcárt fizettek, a dunaiért 13 forint 30 krajcárt és a többi folyóból mosott sáranany latjáért pedig egységesen csak 11 forintot!

Az is nyilvánvaló, hogy az aranymosás, az aranyászat szabad foglalkozás volt ugyan, de a gyakorlása mégis alakí, névre szóló engedélyhez volt és van kötve mindmáig. De lássuk csak ki mindenki említi még ezt az aranymosást?

Magda Pál munkájában: „... A Kőrös, Duna és Dráva folyóknak füvenyéből is mosattatik arany...”⁷ Nagy Iván művében: „... I. Véghe Ignác született 1723-ban. Már 1760-ban a magyar királyi kamaránál tanácsos, egyszersmind a harmincadí és aranymosási ügy igazgatója volt. Meghalt 1773. október 1-én...”⁸ A reformkori Zaláról szól Bencze Géza. Munkájában említi – inkább csak „futtában” – az akkori aranymosást is a megye területén. A muraközi Szent-Mária községről – többek közt – ezt írja⁹: „Sokan a lakosok közül a Mura vizén arany mosással keresik kenyerüket...” Alsó Domború községről pedig ezt olvassuk: „számos lakosok vagynak itt, kik a Mura és Dráva vizén arany port mosnak, és különös privilégium mellett szabad nekik még Stájerországban is arany mosást űzni, sokan köztük oly szerencsések, hogy az árvíznek elfolyta után 10. aranyokra menő értéket is a Nagy Kanisai Császári Királyi Tári Tiszttségnek 4. pengő forintokért bér is váltják.”

Csaplovics megbízható adatai szerint „még az 1800-as évek elején is nagyobb terjedelemben űzték itt az aranymosást, amikor több beváltóhivatal működött Varasd és Kőrös megyék területén. A Zala megyei aranyászok akkor főleg Derynén váltották be aranyukat, és 600–1000 aranyig menő forgalmat értek el”.¹⁰

Ugyancsak ő említi, hogy e vidéken oly jövedelmező volt az aranyászás, hogy az olasz csempészek egész bandákban űzték titokban ezt a foglalkozást a félreeső zátonyokon, part-

⁷ Magda Pál: Magyar Országának és a határ őrző katonaság vidékének legújabb statisztikai és geographiai leírása. Pest 1819. 60. old.

⁸ Nagy Iván: Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal. Pest 1865. 12. k. 122. old.

⁹ Bencze Géza: Zala megye leírása a reformkorban. Zalai Gyűjtemény. Zalaegerszeg 1986. 23. sz. 153. old.

¹⁰ Csaplovics János: Topographisch-statistisches Archiv des Königreichs Ungern. (A Magyar Királyság topográfiai-statisztikai irattára.) I. Die Gold-Wascherei an der Drave. [Aranymosás a Dráván] Wien 1821. 170–172. old.

szakaszokon, míg a földesurak, majd – a törvényes szabályozás után – maga a kincstár véget nem vetett ezeknek az üzelmeknek. Ezeknek az olasz csempészeknek, titkos aranymosóknak, aranybányászoknak és kincskeresőknek az alakját már a legrégebb idők óta egész legendakör övezte. Mintha már nem is közönséges halandók lettek volna. Bizonyára ők maguk bánták ezt legkevésbé, hiszen nekik csak megkönnyítette munkájukat, ha a babonás helybéliek félték tőlük, és sokszor valóban hátborzongató történeteket meséltek róluk. Úgy jártak át az országhatárokon, mint szél a szítán, mert ellenállhatatlanul vonzotta őket az arany, a gyors meggazdagodás – sokszor nem is indokolatlan – reménye, s ezért minden kockázatot vállaltak. Úgyanúgy meglátogatták Salzburg vidékét, mint Tirolt, Karintiát, Stájerországot, Krajnát, Horvát-Szlavonországot vagy a Muraközt, a Dráva mellékét. Ezek a kalandorok, szerencsevadászok úgy ellepték akkoriban az Alpok aranytermő vidékeit, az aranyhordó folyók völgyeit, mint egykor a Magas-Tátrát, s így kitűnő valóságálatot szolgáltattak a mesék, mondák születéséhez.

Való igaz, hogy Karintiában (a Karavankák vidékén) a „Venedigermándl”-ról szóló mesék sok-sok változata él még ma is. E nevezet alatt főként azokat az aranykereső velencei kalandorokat értik, akik erre a vidékre jártak, hogy kiaknázzák azokat az aranytelepeket, amiket csupán ők ismertek már.

Hunfalvy János 1865-ben megjelent munkájában általában ír a Kárpát-medence aranymosásáról, aranyat hordó vizeiről, s köztük megemlíti a Drávát, a Murát és a Szávát is¹¹: „.... Aranypor és hömpölyök (aranyrögök) a folyók fővenyében és mellékein az áradmányi és negyedkori földrétegekben is találtaknak. Az aranymosással ugyan csaknem egészen felhagytak már, mivel nem igen hajt nyereséget; nem is remélhető, hogy azt újra föléleszteni lehetne. Mindazáltal az illető lerakódások tudományos tekintetben érdekesekek. [Nagyon téved Hunfalvy, mert akkor még virágozik az aranymosás, legfeljebb az 1848–49-es események hatására maradhatott abba, igen rövid időre! A szerző megjegyzése.] Magyarországon a Duna, Maros, Tisza, Rába, Dráva, Mura, Száva... stb. folyók fővenyéből mostak aranyat... A Dráva aranya azon negyedkori rétegekből származik, melyek Új-Gradiskától kezdve a Ternava völgyében, Szt. Leonhardon át Szagovináig, stb... fordulnak elő...”

A kiegyezés után 30–40 évig nem sokat hallattak magukról a Dráva és a Mura aranyászai, s így aztán lassan meg is feledkeztek róluk, az aranyásatról mint kihalt mesterségről, az aranyászok utolsó mohikánjairól írtak még a szakírók is. Itt említem meg, hogy Seprősi Paikert Henrik dolgozatában ír néhány sort ekkor a Dráva és a Mura osztrák szakaszára vonatkozóan – a maga fura stílusában¹²: „.... Egyúttal arra is rá kívánok mutatni, hogy Ausztriában is vannak aranyterület-területek, amelyekről megjegyzem, hogy habár ezek sem terjedelem, sem aranybőség tekintetben sem oly nagyok és gazdagok, mint azok, amelyek hazánk területén ismeretesek, mégis szintén legalább annyi aranyat tartalmaznak, hogy munkábeviteleik legalábbis megkísérelhető legyen. Tudtommal úgy áll a dolog, hogy a Dunának a Magas Taurusokból származó hozzáfolyásai, betorkolásuk helyein aranyat vívők és aranyban legalább olyan gazdagok, mint a Mur és a Drau...”

A hivatásos és a műkedvelő néprajzkutatók közül elsősorban Gönczi Ferencet, Golub Jánost, dr. Baranyay Józsefet, Nagy Erzsébetet és Khín Antalt kell említenem.

Gönczi Ferenc Dél-Dunántúl kiváló néprajzkutatója. Muraköz és népe (1895-ben) című írásának Aranymosás című kis dolgozata az első komolyabb ilyen tematikájú írás. Ő többször felhívta pályatársai figyelmét ennek a témakörnek a feldolgozására és a tárgyi anyag összegyűjtésére.

Golub János muravidai plébánosnak több rövid írása jelent meg a folyami aranymosásról századunk elején. Ő fordította magyarra Mária Terézia sokat emlegetett és idézett „nagy pántenslevelét”. Írásai századunk elején jelentek meg. 1943-ban *Draveczy Balázs* említi meg az aranymosást. Ez a gyűjtés elsősorban a dunántúli, a drávai aranymosás történetéhez tárgyi emlékekanyag felderítéséhez és Zala megyei néprajzi vonatkozású adatgyűjtéshez adott kiegészítéseket.¹³ Meg kell jegyeznem, hogy ez az adatgyűjtés alig hozott valami eredményt. Mindössze öt aranymosó eszköz került be a nagykanizsai és a keszthelyi múzeumba!

¹¹ Hunfalvy János: A magyar birodalom természeti viszonyainak leírása. Pest 1865. 3. k. 85. old.

¹² Seprősi Paikert Henrik: Magyarország parlagon heverő milliárdjai. 1917. Bányászati és Kohászati Lapok. V. k. 336. old.

¹³ Dr. Draveczy Balázs: A Somogy megyei muzeológiai kutatás története. Kaposvár 1966. 53. old.

Király Lajos Somogy megye földrajzi neveinek helytörténeti tanulmányában a következőket írja az itteni aranyosásról: „... Úgy látszik, Somogyban is űzték a ma már szinte teljesen elfeledett aranyász mesterséget. A patakok homokjának megsűrűsével, szitálásával aranyzemcséket igyekeztek összegyűjteni. Csurgón a Nagy-árok közelében van az Aranyász nevű határrész (202/263), mely már az 1852-i térképen is szerepel. A belterülethez tartozik az Aranyászpárt (202/34) nevű domboldal, amelyhez a következő magyarázat fűződik: »A hagyomány szerint a török uralom előtt itt település volt. A múlt században állítólag itt aranyat szántottak ki és téglatörmeléket.« Az aranyosók itteni működése olyan régen történhetett, hogy a népi emlékezet már nem tud odáig visszanyúlni. Libickozma határában folyik az Aranyos-árok (96/55), amelyhez Pesty adatközlői kapcsolják azt a hagyományt, hogy régen aranyrögöket találtak benne. Több helyen van még Aranyos nevű patak, vagy Aranyos-dülöl nevű helynév, de ezek névadása bizonyára más indítékkal magyarázható...”¹⁴

Sajnos, a nem túlságosan lelkes és alapos gyűjtőmunka alig járt sikerrel az aranyosással kapcsolatos tárgyi anyag gyűjtése területén. Egyetlen komoly tanulmány, dolgozat sem született. Tárgyi anyag alig került a múzeumokba. A mesterségről, amikor még valóban elég sokan foglalkoztak a Dráva és a Mura mentén aranyosással, úgy írtak, mint „ma már szinte teljesen elfeledett” mesterségről! Pedig akkor még könnyen lehetett volna anyagot gyűjteni igazi aranyásztól, s az ősi eszközök, szerszámok nem váltak volna a tűz martalékvává, nem kalódtak volna el.

Kissé jobb volt a helyzet a horvát oldalon, ahol a néprajzkutatók írtak néhány kisebb tanulmányt és begyűjtöttek tárgyi emlékeket, fényképezték az aranyások munkáját, s tudtommal filmet is forgattak róluk.

Mit tudnak erről a mindmáig élő mesterségről a múzeumokban? A pécsi Janus Pannonius Múzeumból Andrásfalvy Bertalan, a néprajzi osztály akkori vezetője írta:¹⁵ „... Sajnos, múzeumunkban semmiféle aranyosással kapcsolatos tárgy vagy feljegyzés sincsen. Ezirányú kutatásokat sem elődeim, sem mi nem végeztünk...” A nagykanizsai Thury György Múzeumból írta dr. Kerecsényi Edit néprajzkutató: „... Az aranyosók a Mura menti községekben, Tótszerdahelyen, Molnáriban, Órtiloson éltek... mindössze egy kis deszkánk és seprőnk van Órtilosról. A keszthelyi múzeum azonban őriz a Mura mentéről egy rovátkolt aranyosódeszkát (ez közben eltűnt!) és egy merőlapátot...”

Ma már nyilvánvaló, hogy a folyami aranyosás száalai – időben és térben eghyaránt – igen messzire nyúlnak. A hazai aranyosás történetét, mosási eljárásait, eszközeit, mesterszavait, mesekincsét tehát összefüggéseiben kell vizsgálnunk, ha valóban értékes, megbízható munkát akarunk letenni a magyar néprajztudomány asztalára. Ez csak akkor lehetséges, ha például a Dráva és a Mura aranyászata esetében bátran átlépjük az ország- és nyelvhatárokat, tehát Horvátországban, Szlovéniában, Ausztriában is végzünk kutató- és gyűjtőmunkát. Ennek ma már semmi akadályja nincsen, hiszen jó kapcsolataink vannak déli és nyugati szomszédainkkal, s munkánk eredményei így majd az ő néprajztudományukat is gazdagítják.

Nagy László Endre

A baranyai cigányságról*

Bunā zuā! – stílusosan, tehát cigányul köszöntöm a tisztelt Akadémiát, és mivel Baranya soknemzetiségű megye, a németek, a szerbek, horvátok mellől, a cigányok sem hiányoznak, szép számmal találhatók itt megyénkben. Feladatul kaptam, hogy a baranyai cigányság helyzetéről tartsak rövid ismertetést, ezt leszűkítve a Siklós alatt található egyházasharaszti körzet és az alsószentmártoni cigányokra.

¹⁴ Király Lajos: Somogy megye földrajzi neveinek helytörténeti tanulmányai. (Ipartörténeti emlékek) Kaposvár 1977. VIII. k. 304. old.

¹⁵ Dr. Andrásfalvy Bertalannak, a pécsi Janus Pannonius Múzeum néprajzi osztálya akkori vezetőjének leveléből.

* A XXXIII. Honismereti Akadémián 2005. június 29-én elhangzott előadás szerkesztett szövege. (Szerk.)